

Mme Nwedi Emi Esiakde ke Nwedi Mbono Esop Uwem ye Utom Nnyin

JUNE 1-7

MME AKPAN NKPỌ KE IKỌ ABASI | GENESIS 44-45

“Joseph Efen Ono Nditote Esie”

(Genesis 44:1, 2) Ekem enye ododo owo oro esede abana ufok esie ete: “Dön udia ke ekpat mmọ yohọ nte mmọ ekemedede ndikama nyūn sịn okuk mmọ ke ekpat mmọ. ² Edi sịn cup silver mi ke ekpat ekperedem eyenete mmọ ye okuk wheat esie.” Ntem enye anam kpa nte Joseph okodohode.

w15 5/1 14-15

“Nte Ami Ndu ke Itie Abasi?”

Joseph omōn anam se enye akaduakde ndien. Enye anam ebine nditote esie ekedoho ke mmọ eyip cup silver imọ. Ke ini ekutde cup emi ke ekpat Benjamin, ẹma ẹda kpukpru mmọ ebine Joseph. Idahaemi ndien ke Joseph edidiho utọ owo emi nditote esie edide. Judah eketin ikọ ke ibuo mmọ. Enye ododo Joseph atua mmimọ mbom onyūn ododo yak mmimọ owo 11 idi ifin esie ke Egypt. Joseph ododo ke Benjamin kpọt edisuhọ ke Egypt nte ofun edi yak mbon eken enyohọ.—Genesis 44:2-17.

Do ndien ke Judah eketin ikọ ke usun emi mbom anamde kpukpru owo. Enye okodoho ke eyen emi “ikpon osuhọ ke idibi eka esie, ndien [ke] ete esie ama enye” etieti. Anaedi ikọ esie emi ama enenede otuk Joseph sia enye ekedi akpan Rachel, edima anwan Jacob, emi akakpade ini enye amande Benjamin. Ukem nte Jacob, Joseph ama ama Rachel etieti. Etie nte emi akanam Joseph enenede ama Benjamin sia mmọ ekedi nditoka.—Genesis 35:18-20; 44:20.

Judah aka iso ekpe Joseph ubok ete okunam Benjamin edi ofun. Enye ododo Joseph yak imọ ikam idi ofun utu ke Benjamin. Nte enye akadade ikọ

esie ekeberi ekeme ndisiaha owo mmohenyet. Enye okodoho ete: “Nkeme didie ndinyon ntienne ete mi ndien eyen emi isanake ye ami, mbak ndikut idioknkpo eke ediworode ete mi?” (Genesis 44:18-34) Omokut do ke Judah ama okpuhode. Enye ama akabade esit onyūn enyime nditua owo mbom nnyūn nwa idem nnam nkpo nno mbon enwen.

Joseph ikekemeke ndimun idem aba nkama. Enye ododo kpukpru mme asanautom esie eworo. Enye ndien emenede uyo atua eyet tutu ẹda ekop uyo esie ke ufok Pharaoh. Do ndien ke enye akayarade idem ono nditote esie ete: “Ami ndi Joseph, eyenete mbufo.” Idem ama esip nditote esie. Enye omun mmọ afat onyūn efen ono mmọ ke idioknkpo oro mmọ ẹkenamde enye. (Genesis 45:1-15) Ntre ke enye ekekpebe Jehovah emi esiwakde ndifen nno owo. (Psalm 86:5) Ndi afo nko emesifen ono owo?

(Genesis 44:33, 34) Ntre, mbok, yak ami ndi ofun fo utu ke eyen emi, man enye akpasaña ye nditote esie onyoh. ³⁴ Koro nkeme didie ndinyon ntienne ete mi ndien eyen emi isanake ye ami, mbak ndikut idioknkpo eke ediworode ete mi?”

(Genesis 45:4, 5) Ntre Joseph ododo nditote esie ete: “Mbok, esana ẹkpere mi.” Ndien mmọ esana ẹkpere enye. Ekem enye ododo ete: “Ami ndi Joseph, eyenete mbufo, emi mbufo ẹkenyamde eno aka Egypt. ⁵ Edi ekufuhọ, ẹkunyūn ẹyat idem mbufo esit, koro ẹkenyamde mi eno ndi mi; koro Abasi okodoh mi ete mbem mbufo iso ndi man ẹkpenim mbufo uwem.

Yom Nkpoto ke Ikọ Abasi

(Genesis 44:13) Ndien mmọ ewak ofon mmọ enyūn ẹmen mbiomo mmọ ẹdori ke ass ẹfiak ẹka obio.

Ndiwak Qofon

Mme Jew ye mbon Edem Usiahautin eken ema esiwak ofonidem mmọ, akpan akpan ke ini ekopde ke owo ke ubon mmọ akpa. Ediwak ini mmọ ekesiwak iso ofon mmọ esisit man owo ekeme ndida nkut esit mmọ, edi iwakke ofon oro ofuri ofuri.

Reuben akpan Jacob edi akpa owo emi Bible odohode ke ama awak ofonidem esie. Enye akanam emi ke ini onyonde edikut ke Joseph iduhe ke obube mmọn oro eketopde enye esin. Enye ama awak ofonidem esie onyūn odohode ete: “Eyen oro omosop! Ndiduk mmọn?” Sia edide enye ekedi akpan, enye ekenyene ndise mbaña ekpri eyenete esie. Ke ini ekedide edidohode Jacob ete esie ke Joseph akpa, enye nko ama awak ofonidem esie onyūn esine ofon ntuaña. (Ge 37:29, 30, 34) Nko, ke ini ekedohode ke Benjamin eyip cup ke Egypt, nditohode Joseph ema ewak ofonidem mmọ man ewut ke imofuhode ibaña se itibede oro.—Ge 44:13.

(Genesis 45:5-8) Edi ekufuhode, ekunyūn eyat idem mbufo esit, koro ekenyamde mi eno ndi mi; koro Abasi okodon mi ete mbem mbufo iso ndi man ekpenim mbufo uwem. ⁶ Koro oyohode isua iba edi emi nte akañ okodu ke ison, ndien isua ition ke esuk esosuhode emi utohode mmē ukpeñe mididuhe. ⁷ Edi Abasi okodon mi mbem mbufo iso ndi man ndinam nsuhode odu onode mbufo ke ison nnyūn nda akwa edinyaña nnim mbufo uwem. ⁸ Ntem idighe mbufo ekedon mi ndi mi, edi ata Abasi okodon mi ndi, man enye ekpe-mek mi ete ndi ete nno Pharaoh ye obon ofuri ufok esie ye nte andikara ofuri ison Egypt.

w04 8/15 15 ¶15

Esua ke Unana Ntak

¹⁵ Nso ikeme ndinwam nnyin itre ndiyat esit ye mbon oro esuade nnyin ke unana ntak? Ti ete ke mme akpan asua nnyin edi Satan ye mme demon. (Ephesus 6:12) Ke adañaemi ndusuk owo efikodefikode fiok enyūn ekoidede-koi ekobode nnyin, ediwak owo oro ebionode ikot Abasi enam ntre ke unana ifiok midighe mbon enwen etun mmọ usun. (Daniel 6: 4-16; 1 Timothy 1:12, 13) Jehovah oyom “kpukpru

[oruk] owo” enyene ifet ndibode “edinyaña, enyūn esim ifiok akpanikode.” (1 Timothy 2:4) Ke akpanikode, ndusuk nkani mme andikobode edi nditohode nnyin idahaemi ke ntak nti ido nnyin oro mmọ ekekutde. (1 Peter 2:12) Ke adianade do, nnyin imekeme ndikpepe nkpo nto uwutnkpo Joseph eyen Jacob. Okposukedi Joseph okobode ufen etieti ke ntak nditohode esie, enye ikakamake mmọ udu. Ntak-a? Koro enye ama okut ke Jehovah ama abuana ke nkpo emi, okpuhorede mme nkpo man mme uduak Esie ekpesu. (Genesis 45:4-8) Kpasuk ntre Jehovah ekeme ndinam ufen oro ibode ke unana ntak akabade onode enyin esie ubon.—1 Peter 4:16.

JUNE 8-14**MME AKPAN NKPỌ KE IKỌ ABASI | GENESIS 46-47****“Udia Odu ke Ini Akañ”**

(Genesis 47:13) Udia ikoduhe ke ofuri ison koro akañ okosonde ubok etieti; ndien udia okure ke ison Egypt ye ke ison Canaan ke ntak akañ oro.

w87 5/1 15 ¶12

Ndinim Uwem ke Ini Akañ

² Ekem, isua eduek itiaba oro ekure, ndien akañ ototo kpa nte Jehovah ekebemde iso etin—akañ, ikoduhe ke Egypt ikpon, edi “odu ke kpukpru mme idut.” Ke ini mme owo emi akañ okomumde ke Egypt eketohode ndiseme nno Pharaoh nyom udia, Pharaoh ama odohode mmọ ete: “Mbufo etiene Joseph; enam se enye odohode mbufo.” Joseph ama anyam ibokpot onode mbon Egypt tutu okuk mmọ okure. Ndien enye ama obode mme ufe-ne mmọ ke ibokpot. Ke akpatre, mme owo oro ema etiene Joseph, ete: “Dep nnyin ye inwan nnyin ke udia, ndien nnyin ye inwan nnyin iyedi ikot Pharaoh.” Ntre Joseph ama edep kpukpru ison mbon Egypt onode Pharaoh.—Genesis 41:53-57; 47: 13-20.

(Genesis 47:16) Ndien Joseph oborode ete: “Edie-ke edide okuk okure, etan ufene mbufo edi man nno mbufo udia.”

(Genesis 47:19, 20) Ntak emi idikpañade ke iso fo, nnyin ye isoñ nnyin? Dep nnyin ye isoñ nnyin nyuñ nọ nnyin udia, ndien nnyin iyedi ifin Pharaoh, isoñ nnyin oyonyuñ edi eke esie; nọ nnyin wheat man idu uwem mbak nnyin idikpaña, isoñ nnyin edinyuñ ana ndon.”²⁰ Ntre Joseph edep kpukpru isoñ nditọ Egypt ọno Pharaoh, koro nditọ Egypt ekenyamde iñwañ mmọ ke ntak emi akañ okomumde mmọ etieti; ndien isoñ akabade edi eke Pharaoh.

(Genesis 47:23-25) Ekem Joseph ọdọhọ mme owo ete: “Sese mmedep mbufo ye isoñ mbufo mfịn emi nnọ Pharaoh. Ebo ñkpasip ẹtọ ke isoñ.²⁴ Ke ini enye oñwumde, mbufo ẹyeda mbak kiet ke itie ition ẹsọk Pharaoh, ndien mbak inań ẹyedi eke mbufo nte ñkpasip nditọ ke iñwañ ye nte udia mbufo ye eke mbonufọk mbufo ye eke ñkpri nditọ mbufo.”²⁵ Ndien mmọ ẹdọhọ ẹte: “Afo emenim nnyin uwem. Yak nnyin ikut mfọn ke iso ọbọñ mi, nnyin iyonyuñ ikabade idi ifin Pharaoh.”

kr 234-235 ¶11-12

Obio Ubọñ Anam Uduak Abasi ke Isoñ

¹¹ **Ñkpọ oyodu barasuene.** Akañ Ikọ Abasi omum ererimbot. Bible ọtọt ete: “‘Sese! Mme usen ke ẹdi,’ uyo Jehovah Akakan Ọbọñ Andikara edi emi, ‘nyọdọñ akañ utom ke isoñ, idighe akañ uyo, inyuñ idighe eke nsatitọñ mmọñ, edi edi eke edikop ikọ Jehovah.’” (Amos 8:11) Ndi akañ emi etiene omum nditọ Obio Ubọñ Abasi? Jehovah ama ebem iso etijñ ukpuhọde emi odude ke ufọt ikọt esie ye mme asua esie ete: “Mme asañautom mi ẹyedia ñkpọ, edi biọñ oyọdọñ mbufo. Sese! Mme asañautom mi ẹyeñwọñ ñkpọ, edi itọñ ayasat mbufo. Sese! Mme asañautom mi ẹyedara, edi bụt ayanam mbufo.” (Isa. 65:13) Ndi omokut nte ikọ emi osude?

¹² Abasi ọno nnyin ata ediwak ñkpọ nte akpammọñ emi akade-ka iso atara onyuñ otuño man ańwam nnyin idi ufan esie. Mme ñwed Ikọ Abasi—ye mme ñkpọ oro ẹkotde ẹdọñ ke CD ye mme vidio, mme mbono esop ye ikpọ mbono, ye mme ñkpọ oro ẹdọñde ke ikpehe Intanet nnyin—kpukpru ẹdi se Abasi adade ẹkpẹp nnyin ñkpọ ke ererimbot emi

mīnyeneke eti ndausuñ mi. (Ezek. 47:1-12; Joel 3:18) Ndi inemke fi ndikut nte Jehovah ọnọde ikọt esie ñkpọ barasuene kpukpru usen nte enye ọkọ-ñwọñode? Ndi emesin ofuri ukeme adia udia ke okpokoro Jehovah kpukpru ini?

Yom Ñkpoto ke Ikọ Abasi

(Genesis 46:4) Ami nyasaña ye afo nsuhode ñka Egypt, ndinyuñ ntreke ndida fi ñko ndok ndi; ndien Joseph ayada ubok esie ekibi fi enyin.”

it-1-E 220 ¶1

Ido ye Nte Ẹnamde Ñkpọ

Ndida ubok ñkibi akpañkpa enyin. Jehovah ndikọdọhọ Jacob ke “Joseph ayada ubok esie ekibi [enye] enyin” (Ge 46:4), ọkọwọrọ ke Joseph edikibi Jacob enyin ke ini enye akpade, kpa ye oro edide akpan ekesinam emi. Ntre etie nte Jehovah akada emi owut Jacob ke Joseph edinyene unen itie akpan.—1Ch 5:2.

(Genesis 46:26, 27) Kpukpru ukpọñ emi ẹkesańade ye Jacob ẹka Egypt, ke ẹsiode iban nditọiren esie ẹfep, ẹkewọñọ Jacob ke ñkpatiań ukot. Kpukpru mmọ ẹkedi ukpọñ ata ye itiokiet.²⁷ Ndien nditọiren Joseph emi ẹkemana-de ẹno enye ke Egypt ẹkedi ukpọñ iba. Kpukpru ukpọñ ufok Jacob emi ẹkedide Egypt ẹkedi ata ye duop.

nwtsty se ẹwetde ẹbaña Ut 7:14

ibat mmọ edi ukpọñ ata ye efijt: Etie nte inyeneke akpan itie ke Ñwed Abasi Usem Hebrew emi Stephen okokotde oto ke ini enye ọkọdọhọde ke ibat mbonufok Jacob emi ẹkedukde Egypt ekedi owo “ata ye efijt.” Owo ikwe ibat emi ke ikpañwed usem Hebrew oro mme Masorete ẹkesiońode ẹwet. Ge 46:26 ọdọhọ ete: “Kpukpru ukpọñ emi ẹkesańade ye Jacob ẹka Egypt, ke ẹsiode iban nditọiren esie ẹfep, ẹkewọñọ Jacob ke ñkpatiań ukot. Kpukpru mmọ ẹkedi ukpọñ ata ye itiokiet.” Ufańikọ 27 adian do ete: “Kpukpru ukpọñ ufok Jacob emi ẹkedide Egypt ẹkedi ata ye duop.” Ebat mme owo ke usuñ iba ke itieñwed emi, akpa edi suk nditọ emi Jacob okobonde oro ẹketienede enye ẹduk Egypt, oyọhọ iba edi kpukpru mbonufok esie oro

ekedukde Egypt. Ex 1:5 ye De 10:22 ñko ɛsiak ibat mbonufok Jacob, ɛdɔhɔ ke ekedi owo “ata ye duop.” Etie nte Stephen asiak ɔyɔhɔ usun ita oro ɛbatde mbonufok Jacob, ndien emi ɛsine mbon enwen ke ufok Jacob, idighe suk mbon emi enye okobonde. Ndisuk owo ɛdɔhɔ ke owo “ata ye ɛfit” emi Stephen asiakde mi ɛsine nditɔ ye nditɔ-nditɔ Manasseh ye Ephraim (nditɔ Joseph) oro ɛsiakde ke Ge 46:20 ke *Septuagint*. Mbon enwen ɛdɔhɔ ke iban nditɔ Jacob, emi Ge 46:26 misiakke, ɛtie-ne ɛsine ke ibat oro. Ntre etie nte owo “ata ye ɛfit” oro ɛsiakde do ɛdi ofuri ibat mbonufok Jacob oro ɛkedukde Egypt. Edi ekeme ndidi Stephen akada ibat emi oto Nwed Abasi Usem Hebrew emi okodude ke eyo esie. Ke ediwak isua, ntaifiok emi ɛsinamde ndunode ɛbaña Bible ɛdɔhɔ ke Ge 46:27 ye Ex 1:5 ke *Septuagint* usem Greek ɔdɔhɔ ke mbonufok Jacob ekedi owo “ata ye ɛfit.” Nko, ke ñkpɔ nte isua 1950, ɛma ɛkɔt Ikpañwed Inyañ Inyñ iba emi ɛwetde Ex 1:5 ke usem Hebrew, ndien kpa owo “ata ye ɛfit” ke ɛkewet ke ikpañwed oro. Ekeme ndidi Stephen akada ibat emi oto kiet ke otu ikpañwed eset emi. Inamke ñkpɔ ñmê ewe ke otu emi enen, se idiɔnode edi ke ibat emi Stephen akasiakde mi edi usun enwen emi ɛkemedede ndibat ofuri mbonufok Jacob emi ɛkedukde Egypt.

JUNE 15-21

MME AKPAN ÑKPỌ KE IKỌ ABASI | GENESIS 48-50

“Mbon Emi ɛma ɛkeson ɛkeme Ndikpep Nnyin Ediwak Ñkpɔ”

(Genesis 48:21, 22) Ekem Israel ɔdɔhɔ Joseph ete: “Sese, mmɔn ñkpa, edi Abasi oyodu ye mbufo onyūn ada mbufo afiak ke ison mme ete ete mbufo. ²² Ami mmadian ubak ison kiet emi ñkadade akañkañ ye utigha mi mbɔ mme Amorite nnɔ fi ñkan nditɔusɔ.”

it-1-E 1246 ¶8

Jacob

Esisit ini mbemiso Jacob akpade, enye ama ɔdion nditɔ-nditɔ esie, oro edi, nditɔ Joseph. Enye

ekebem iso asiak enyñ Ephraim emi edide udɔ mbemiso asiakde Manasseh akpaneka esie, sia se Abasi eketemedede enye edi oro. Ekem Jacob ama ɔdɔhɔ Joseph, emi ɔkɔbode udeme inyene iba emi ɛsinode akpan, ete: “Ami mmadian ubak ison kiet emi ñkadade akañkañ ye utigha mi mbɔ mme Amorite nnɔ fi ñkan nditɔusɔ.” (Ge 48:1-22; 1Ch 5:1) Sia edide Jacob ekededep ison oro okodude ekpere Shechem oto nditɔ Hamor (Ge 33:19, 20), etie nte se Jacob eketinde emi ye Joseph eke-di profesi, ndien emi okowut ke Jacob enyene mbuotidem ke nditɔ esie ɛyekan mbon Canaan, nte ñkpɔ eke ɛdɔhɔde ke enye ama adada akañkañ ye utigha akan mmɔ. Udeme inyene iba oro ɛkenode Joseph ke ison Canaan ekedi udeme ison iba oro ɛkenode esien Ephraim ye Manasseh.

(Genesis 49:1) Ekem Jacob okot nditɔiren esie onyūn ɔdɔhɔ ete: “ɛsop idem ɔtɔkiet man nsian mbufo se iditibede ke mme akpatre usen.

it-2-E 206 ¶1

Mme Akpatre Usen

Profesi Oro Jacob Eketinde Mbemiso Akpade. Ke ini Jacob ɔkɔdɔhɔde nditɔ esie ete, “ɛsop idem ɔtɔkiet man nsian mbufo se iditibede ke mme akpatre usen” ñmê “ke ini iso” (*Edisana Nwed Abasi Ibom*), enye eketin abaña ini emi ikɔ imɔ editonode ndisu. (Ge 49:1) Ke se ibede isua 200 mbemiso Jacob eketinde ikɔ emi, Jehovah ama ɔdɔhɔ ete-ete esie, Abram (Abraham), ete ke ɛyefik nditɔ esie ke isua 400. (Ge 15:13) Ntem, “mme akpatre usen” oro Jacob eketinde abaña ekenyene nditɔnɔ ke isua 400 oro ɛkefikde nditɔ Abraham ama ekebe. Profesi oro Jacob eketinde mi mbemiso akpade enyene ufɔn ñko ɔnɔ mme Christian emi ɛdude uwem ke mme akpatre usen.—Ga 6:16; Ro 9:6.

(Genesis 50:24, 25) Ekem Joseph ɔdɔhɔ nditɔete esie ete: “Ami mmɔn ñkpa; edi Abasi iditreke ndiwoɔnode ntinnyin esie nnɔ mbufo, idinyun itreke ndisioño mbufo ke ison emi ñka ison eke enye ɔkɔñwoɔnode ɔnɔ Abraham ye Isaac ye Jacob.” ²⁵ Ntem Joseph anam nditɔiren Israel ɛñwoɔnɔ, ɔdɔhɔde ete: “Abasi iditreke ndi-

wɔ̃nɔ̃de ntĩnenyĩn esie nnɔ̃ mɔ̃bufo. Ndien mɔ̃bufo ɛ̃nyene nditãn ɔ̃kpɔ̃ mi ke ebiet emi mfep.”

w07 6/1 28 ¶10

Nkani Owo Ɛ̃di Edidiɔ̃n Ɛ̃nɔ̃ Mme Uyen

¹⁰ Nkani owo ɛ̃keme ndinam akwa ufɔ̃n nnɔ̃ eke-mmɔ̃ mme andinĩm ke akpanikɔ̃ n̄ko. Ekpri uwut̄nkɔ̃ mɔ̃buɔ̃tidem oro Joseph eyen Jacob eke-nĩmde ke eyo usɔ̃n esie ama eneñede otuk̄ ata ediwak ikɔ̃t Jehovah oro ɛ̃kedude uwem ke enye ama akakpa. Enye ekedi isua 110 ke ini ‘ɔ̃kɔ̃nɔ̃de uyo abaña mme ɔ̃kpɔ̃ esie’ ete nditɔ̃ Israel ɛ̃tãn mme ɔ̃kpɔ̃ imɔ̃ ɛ̃kpɔ̃n Egypt ke ini mmɔ̃ ɛ̃diwɔ̃nɔ̃de ke isɔ̃n Egypt. (Mme Hebrew 11:22; Genesis 50:25) Item oro ama anam nditɔ̃ Israel ɛ̃tetĩm ɛ̃nyene idoteniyĩn nte ke ini oyodu emi mmimɔ̃ idibɔ̃hɔ̃de ufɔ̃n oro mmimɔ̃ ikodude ke ediwak isua ke Joseph ama akakpa.

Yom N̄kpɔ̃uto ke Ikɔ̃ Abasi

(Genesis 49:19) “Amaedi Gad, mbon n̄wo ɛ̃ye-n̄wana ye enye, edi enye ɔ̃yɔ̃wɔ̃nɔ̃de ada ān̄wana ye mbon oro ɛ̃dude ke ata edem edem.

w04 6/1 15 ¶4-5

Ɔ̃ɔ̃fɔ̃n ɔ̃nɔ̃ Mbon Oro Ɛ̃nɔ̃de Abasi Ubɔ̃n

⁴ Mbemiso ɛ̃kedɔ̃kde Isɔ̃n Ūn̄wɔ̃nɔ̃, nditɔ̃ Israel emi ɛ̃tode esien Gad ɛ̃ma ɛ̃beñe ɛ̃te ɛ̃yak mmi-mɔ̃ idūn ke ebiet oro edifɔ̃nde ye ufene mmimɔ̃, kpa edem usiahautĩn Jordan. (Numbers 32:1-5) Ndidūn do ediwɔ̃rɔ̃ ndisobo ikpɔ̃ n̄kpɔ̃-ata. Itighe-de Jordan—kpa oto-obot ɔ̃kɔ̃ oro ekesibiɔ̃nɔ̃de mbonekɔ̃n asua ndida ekɔ̃n nduk̄—ama esikpeme mme esien oro ɛ̃kedūnde ke edem usoputĩn Jordan. (Joshua 3:13-17) Nte ededi, *The Historical Geography of the Holy Land*, oro George Adam Smith ewetde, etĩn abaña isɔ̃n oro okodude ke edem usiahautĩn Jordan ete: “Isɔ̃n emi ekedi una-isɔ̃n emi akanyanarede ana ke akwa unaisɔ̃n enyɔ̃n obot Arabia emi baba n̄kpɔ̃ ndomokiet m̄kodɔ̃he ndibiɔ̃nɔ̃ owo ndibe nduk̄. Nte utip, mme ekpeme ufene emi ɛ̃kedide mbon idiɔ̃kitɔ̃n ɛ̃ma ɛ̃sida ēn̄wan ɛ̃duk̄ do kpukpru ini, ndusuk̄ mmɔ̃ ɛ̃ma ɛ̃sibūnɔ̃ nte ifiān ɛ̃duk̄ kpukpru isua ke ntak awawa mbiet oro okodude do.”

⁵ Didie ke esien Gad ekekeme ndiyɔ̃ utɔ̃ uyire uyire afanikɔ̃n oro? Ediwak isua ikie ke mbemiso, Jacob, ete ete mmɔ̃ ama ebem iso etĩn ntĩnn̄n̄m ikɔ̃ ke ini enye okoyomde ndikpa ete: “Gad, udĩm owo ɛ̃yefik̄ enye: edi enye ɛ̃yefik̄ ekpere-edem mmɔ̃.” (Genesis 49:19) Ke ikotde mme ikɔ̃ emi ke akpa ini, mmɔ̃ ɛ̃keme ndikama mfuhɔ̃. Nte ededi, ke nditĩm ntĩn, mmɔ̃ ɛ̃di ewuhɔ̃ oro ɛ̃kenɔ̃de esien Gad ɛ̃te osio usiene. Jacob ama ɔ̃sɔ̃nɔ̃ etĩn ɔ̃nɔ̃ esien Gad ete ke edieke mmɔ̃ ɛ̃dinamde ewuhɔ̃ emi, mme asua ɛ̃yefiak̄ edem ye but, ndien esien Gad ayakan mmɔ̃ ke akpatre.

(Genesis 49:27) “Benjamin ayawai nte wolf. Ke usenubɔ̃k enye ayata unam eke enye omumde ndien ke mbubreyo enye eyedeme mbume.”

ia 142, ekebe

Ntĩnn̄n̄m Ikɔ̃ Ama Osu

Esther ye Mordecai ndīnwana nnɔ̃ ikɔ̃t Abasi ama anam ntĩnn̄n̄m ikɔ̃ Bible ēn̄wen osu. Ke se ibede isua 1,200 mbemiso eyo mme Esther, Jehovah ama anam Jacob etĩn ntĩnn̄n̄m ikɔ̃ abaña kiet ke otu nditɔ̃ esie, ete: “Benjamin ayawai nte wolf. Ke usenubɔ̃k enye ayata unam eke enye omumde ndien ke mbubreyo enye eyedeme mbume.” (Genesis 49:27) Ke “usenubɔ̃k,” oro edi, ke nso-nso ini emi Israel ɛ̃ketɔ̃nɔ̃de ndinyene edidem, Edidem Saul ye mme okopodudu mbonekɔ̃n oro ɛ̃kēn̄wanade ɛ̃nɔ̃ ikɔ̃t Jehovah ɛ̃keto ubon Benjamin. Ke “mbubreyo,” oro edi, ke ini emi edidem m̄kodɔ̃he aba ke Israel, Esther ye Mordecai emi ɛ̃ketode ubon Benjamin ɛ̃ma ēn̄wana ɛ̃kan mme asua Jehovah. Imekeme ndidɔ̃hɔ̃ ke mmɔ̃ ɛ̃ma ɛ̃deme mbume koro kpukpru inyene Haman aka-kabade edi ekemmɔ̃.

JUNE 22-28

MME AKPAN N̄KPɔ̃ KE IKɔ̃ ABASI | EXODUS 1-3

“Ami Nyakabade Ndi Se Ndikabarede Ndi”

(Exodus 3:13) Edi Moses ɔ̃dɔ̃hɔ̃ ata Abasi ete: “Nso edieke n̄kade n̄kesĩm nditɔ̃ Israel nnyūn ndɔ̃hɔ̃de mmɔ̃ nte, ‘Abasi mme ete ete mɔ̃bufo

òdòṅ mi utom ọ̀nọ̀ mbufo,’ ndien mmọ̀ ẹ̀dọ̀họ̀ mi ẹ̀te, ‘Enye ekere didie?’ Ndidọ̀họ̀ mmọ̀ didie?”

w13 3/15 25 ¶4

Ẹ̀kpono Akwa Enyiṅ Jehovah

4 Kot Exodus 3:10-15. Ke ini Moses ekedide isua 80, Abasi ama owúk enye ete: “[Kosio] ikọt mi, nditọ Israel, ke Egypt.” Moses ama ọ̀bọ̀rọ̀ ukpono ukpono ke ndibúp ata akpan mbúme. Enye okobúp ete: ‘Edieke nditọ Israel ẹ̀búpde mi òmê afo ekere didie, ndidọ̀họ̀ mmọ̀ didie?’ Ikọt Abasi ẹ̀ma ẹ̀fiók enyiṅ emi ke ata anyan ini, ntre ntak emi Moses okobúpde mbúme emi? Enye okoyom ndineṅede *mfiók orúk owo emi Jehovah edide*—kpa ñkpọ̀ emi edineṅerede inam ikọt Abasi ẹnìm ke Enye ayanyaṅa mmimọ̀. Mbúme Moses ama odot sia nditọ Israel ẹ̀ma ẹ̀di ifin ke ediwak isua. Anaedi mmọ̀ ẹ̀ma ẹ̀kere òmê Abasi mme ete ete mmimọ̀ *ekeme* ndinyaṅa mmimọ̀. Ke nditim ntin, ndusúk nditọ Israel ẹ̀ma ẹ̀kam ẹ̀tọ̀họ̀ ndituak ibuot nnọ̀ mme abasi Egypt.—Ezek. 20:7, 8.

(Exodus 3:14) Ndien Abasi ọ̀dọ̀họ̀ Moses ete: “AMI NYAKABADE NDI SE NDIKABAREDE NDI.” Enye onyūn adian do ete: “Ntem ke afo edidọ̀họ̀ nditọ Israel ete, ‘AMI NYAKABADE NDI ọ̀dọ̀họ̀ mi utom ọ̀nọ̀ mbufo.’”

kr 43, ekebe

SE ENYIṆ ABASI Ọ̀WỌ̀RỌ̀DE

ENYIṆ oro Jehovah oto ikọ̀ Hebrew emi ọ̀wọ̀rọ̀de “ndikabade ndi.” Ntem, ediwak owo ẹ̀kere ke enyiṅ Abasi ọ̀wọ̀rọ̀ “Enye Anam Akabade Edi.” Emi eneṅede odot ye Jehovah sia enye edide Andibot. Enye akanam enyọ̀n ye isọ̀n, mme angel, ye mme owo ẹ̀didu; enye ke onyūn anam mme uduak esie ẹ̀su.

Edi didie ke ibọ̀rọ̀ oro Jehovah ọ̀kọ̀nọ̀de Moses ke mbúme oro enye okobúpde ke Exodus 3:13, 14 akpaṅwaṅa nnyin? Moses okobúp ete: “Nso edieke ñkade ñkesim nditọ Israel nnyūn ndọ̀họ̀de mmọ̀ nte, ‘Abasi mme ete ete mbufo ọ̀dọ̀họ̀ mi utom ọ̀nọ̀ mbufo,’ ndien mmọ̀ ẹ̀dọ̀họ̀ mi ẹ̀te, ‘Enye ekere didie?’ Ndidọ̀họ̀ mmọ̀ didie?” Jehovah ama ọ̀bọ̀rọ̀

Moses ete: “Ami Nyakabade Ndi Se Ndikabarede Ndi.”

Ñkọ̀ omokút ke Moses ikọ̀dọ̀họ̀ke Jehovah asiak enyiṅ esie ọ̀nọ̀ imọ̀. Moses ye nditọ Israel ẹ̀ma eneṅede ẹ̀fiók enyiṅ Abasi. Moses okoyom Jehovah asian imọ̀ ñkpọ̀ oro edinamde imọ̀ ifiók utọ̀ Abasi emi enye edide, emi edinamde mbuotidem imọ̀ okpon, emi idinyūn ikemede ndikút ñko ke enyiṅ imọ̀. Ntem, ke ini Jehovah ọ̀kọ̀bọ̀rọ̀de ete, “Ami Nyakabade Ndi Se Ndikabarede Ndi,” enye akayarade ata eti ñkpọ̀ kiet ke edu esie, emi edide: Ke idaha kiet kiet, enye esikabade edi se ededi oro oyomde man anam uduak esie. Ke uwutñkpọ̀, Jehovah ama akabade edi Andinyaṅa, Ọ̀nọ̀-ibet, Andinọ̀—ye se ikande oro—ọ̀nọ̀ Moses ye nditọ Israel. Ntem, Jehovah ke idemesie *esimek ndikabade ndi* se ededi oro oyomde man anam se enye ọ̀kọ̀nọ̀wọ̀nọ̀de ọ̀nọ̀ ikọt esie. Nte ededi, okposukedi emi enyiṅ Jehovah ekemede ndiwọ̀rọ̀ ke enye esimek ndikabade ndi se ededi oro oyomde, idighe ñkukure se enyiṅ oro ọ̀wọ̀rọ̀de edi oro. Ọ̀wọ̀rọ̀ ñko se enye esinamde mme edibotñkpọ̀ esie ẹ̀kabade ẹ̀di man anam uduak esie.

Yom Ñkpoto ke Ikọ̀ Abasi

(Exodus 2:10) Ndien eyen oro ọ̀kọ̀ri okpon. Ekem ñwan oro ada enye ọ̀sọ̀k adiaha Pharaoh, enye onyūn akabade edi eyen esie; ndien enye osio eyen oro enyiṅ Moses, onyūn ọ̀dọ̀họ̀ ete: “Edi koro ñkosio enye ke mmọ̀n.”

g04-E 4/8 6 ¶5

Ndi Mbúk Moses Edi Ekọ̀n-Ñke?

Edi ndi utọ̀ ñkpọ̀ emi ekeme nditibe—adiaha Pharaoh ndimen utọ̀ eyen oro nda? Ih, ekeme nditibe sia mbon Egypt ẹ̀kesikpep ke ido ukpono abasi mmọ̀ ẹ̀te ke ana owo ọ̀fọ̀n ido edieke enye oyomde ndika heaven. Joyce Tyldesley emi edide ataifiók emi esidokde isọ̀n oyom ñkpọ̀eset, etiṅ ñkpọ̀ abaṅa adiaha Pharaoh ndimen Moses nda nte eyen. Enye ọ̀dọ̀họ̀ ke ẹ̀kesida iban ye irenowo ukem ukem ke Egypt. Ndien ke ibet ama ọ̀nọ̀ iban ye irenowo unen ukem ukem, edide ke mbubehe òmê ñkpọ̀ eñwen ke obio. Ñko, ke iban ẹ̀ma

ekeme ndida owo nnyene nte eyen mmọ. Nwede emi abanade nte ekeminamde nkpo ke Egypt eset etin abana mma kiet ke Egypt emi akadade ifin esie enyene nte ndito. Bible odoho ke adiaha Pharaoh ama ekpe ata eka Moses ete ese abana Moses. Nwede emi ekotde *The Anchor Bible Dictionary* odoho ke se ekeminamde edi oro ke Mesopotamia ke ini owo emende eyen ada nte eyen esie.

(Exodus 3:1) Ndien Moses akabade edi andikpeme otueron Jethro, oku Midian, kpa ete anwan esie. Ke adanaemi enye adade mme eron aka edem usoputin wilderness, enye edisim Horeb, obot ata Abasi.

w04 3/15 24 ¶4

Mme Akpan Nkpọ Ẹtode Nwede Exodus

3:1—Nso oruk oku ke Jethro ekedi? Ke eyo mme ete-ekpuk, ibutufok ekesidi oku onọ ubon esie. Ana inwan-inwan nte ke Jethro ekedi ibutufok eke esien Midian. Sia mbon Midian ekedide mme andito ubon Abraham oro Keturah akamande, eyedi mmọ ẹma enyene ifioke ẹbana utuakibuot Jehovah.—Genesis 25:1, 2.

JUNE 29–JULY 5

MME AKPAN NKPỌ KE IKỌ ABASI | EXODUS 4-5

“Ami Nyeteme Fi Se Afo Editinde”

(Exodus 4:10) Ndien Moses odoho Jehovah ete: “Mbok, Jehovah, ami ndighe owo udoniko, nkedighe owo udoniko nkpon emi ekebede mmẹ mbemiso oro mmẹ idem ke emi afo osuk etinde ikọ ye asanautom fo mi, koro ami ndobide inua nnyun ndobide edeme.”

(Exodus 4:13) Edi enye odoho ete: “Mbok, Jehovah, don owo enwen eke afo edidonde.”

w10 10/15 13-14

Edinọ Ntak—Didie ke Jehovah Ese Enye?

“Ntimke ndot.” Afo emekeme ndikere ke imọ idot ke ndidi asanautom eti mbuk. Ndusuk mme

anam-akpaniko asanautom Jehovah ke eyo Bible ẹma ẹsikere ke mmimọ itimke idot ndinam utom oro Jehovah okonode mmimọ. Da Moses ke uwut-nkpọ. Ke ini Jehovah okonode Moses sanasaña utom, Moses ama odoho ete: “Mbok, Obon mi, ami ndighe owo udon-iko, akananam, ye idem ini emi afo odohode ye owo fo: koro ami ndobide inua, nnyun ndobide edeme.” Okposukedi oro Jehovah okosonode enye idem, Moses ama odoho ete: “Obon mi, da ubok owo eke afo edidonde, don utom.” (Ex. 4:10-13) Nso ke Jehovah akanam?

(Exodus 4:11, 12) Ndien Jehovah obup enye ete: “Anie onọ owo inua, anie onyun anam imum mmẹ inan mmẹ okut-usun mmẹ nnan? Nte idighe ami Jehovah? ¹² Ka ndien, ami nyo-du ye inua fo nyonyun nteme fi se afo editinde.”

w14 4/15 9 ¶5-6

Ndi Omokut “Enye Emi Enyin Owo Mikwe”?

⁵ Abasi ama ekpep Moses ata akpan edumbet kiet mbemiso enye afiakde onyon Egypt. Enye ama ediwet edumbet emi ke Nwede Job nte ini akade ete: “Ndibak Jehovah edi onion.” (Job 28:28) Man Moses enyene utọ mbak oro onyun anam nkpo onion onion, Jehovah ama anam enye ofioke ke imọ Ata Okposon Abasi itiehe nte owo. Abasi ama obup ete: “Anie onọ owo inua, anie onyun anam imum mmẹ inan mmẹ okut-usun mmẹ nnan? Nte idighe ami Jehovah?”—Ex. 4:11.

⁶ Nso ke emi ekepep Moses? Ikpanaha enye efehe ndik. Jehovah okodon Moses utom, ama onyun onọ enye se ededi oro enye oyomde man ekeme ndisian Pharaoh se Abasi odonde enye. Ke adianade do, Pharaoh ikekemeke ubok ye Jehovah. Ndien idighe akpa ini emi ikot Abasi ekasobode mfina ekedi oro ke ubok mbon Egypt. Ekeme ndidi Moses ama eti nte Jehovah akanyaade Abraham, Joseph, ye enye Moses osio ke ubok mme Pharaoh eken. (Gen. 12:17-19; 41:14, 39-41; Ex. 1:22-2:10) Mbuotidem oro Moses ekenyenede ke Jehovah, “Enye emi enyin owo mikwe” ama anam enye asana uko uko akada ke iso Pharaoh onyun

òdòhò enye kpukpru ikò emi Jehovah okowùkde enye.

(Exodus 4:14, 15) Ndien Jehovah ayat esit̄ ye Moses, onyūñ òdòhò ete: “Nte Aaron eyen Levi idighe eyenuka? Mmòfiòk nte enye etim òdiòñò nditiñ ikò. Ndien, ñko, sese, enye ke ọwọrọ edi ndisobo ye afo. Ke ini enye edikùtde fi, enye ayadat esit̄. ¹⁵ Ndien afo enyene nditiñ nnọ enye nnyūñ nsin enye ikò emi ke inua; ndien ami nyo-du ye inua fo nnyūñ ndu ye inua esie, nyonyūñ nteme mbufo se mbufo ẹdinamde.

w10 10/15 14

Edinọ Ntak—Didie ke Jehovah Ese Enye?

Jehovah ikòdòhòke Moses okūnam utom oro aba. Edi Jehovah ama emek Aaron man akpañwam Moses anam utom oro. (Ex. 4:14-17) Akan oro, Jehovah ama añwam Moses ke mme isua oro ẹketienede onyūñ ọnọ enye se ededi oro enye okoyomde man ekeme ndinam utom oro Jehovah ọkọnọde enye uforo uforo. Mfin, afo emekeme ndi-nim ke Jehovah ayanam nditọete oro ẹnyenede ifiok ẹñwam fi ñko anam utom ukwọrọkọ fo. Ke akande oro, Bible anam nnyin ifiok ke Jehovah ayanam nnyin idot ndinam utom oro enye ọnọde nnyin.—2 Cor. 3:5; se ekebe oro “Mme Isua Oro Ñkokopde Inemesit̄ Ñkan ke Uwem Mi.”

Yom Ñkpọuto ke Ikọ Abasi

(Exodus 4:24-26) Edikem ke usūñ, ke itienna, Jehovah osobo ye enye, onyūñ oyom ndiwot enye. ²⁵ Ndien Zipporah ada ikwa emi ẹdade itiat ẹnam esibe eyen esie edut̄ onyūñ anam enye otuk̄ ikpat esie ndien òdòhò ete: “Edi koro afo edide ebendọ iyip ọnọ mi.” ²⁶ Ntem enye asana eyen oro ayak. Ndien ñwan emi òdòhò ete: “Ebe-ndọ iyip,” ke ntak mbobi.

w04 3/15 28 ¶4

Mme Mbume Ẹtode Mme Andikot

Ikọ Zipporah oro “afo edi owo-ndọ iyip mi” edi esen esen ikọ. Nso ke oro owut̄ abañā enye? Ke ndinam se ediom̄i mbobi oro okoyomde, Zipporah

okowut̄ unyime esie ndidu ke itie ebuana ediom̄i ye Jehovah. Ibet ediom̄i oro ẹkenamde ke ukpere-dem ye nditọ Israel ama owut̄ ete ke ñkpọ oro abañade itie ebuana ediom̄i, ẹkeme ndida Jehovah nte ebe ndien ẹda andiduk̄ ediom̄i oro nte ñwan-ndọ. (Jeremiah 31:32) Ntem, ke ndikot Jehovah (ebe ke angel oro akadade ke ibuot̄ esie) “owo-ndọ iyip,” etie nte Zipporah okowut̄ unyime esie ndisuk̄ idem nnọ ediom̄i oro. Eketie nte ñkpọ eke enye ekenyime itie ñwanndọ ke ediom̄i mbobi emi Jehovah Abasi eketiede nte ebendọ. Ke idaha ekededi, ke ntak ubiere esie ndisuk̄ ibuot̄ nnam se Abasi okoyomde, uwem eyeneren esie ikodùhe aba ke itiendik̄.

(Exodus 5:2) Edi Pharaoh òdòhò ete: “Jehovah edi anie, eke ñkpokopde uyo esie nnyūñ nyak Israel ẹnyọñọ? Mfiokke Jehovah ndomo esisit̄, akan oro, ndiyakke Israel ẹnyọñọ.”

it-2-E 12 ¶5

Jehovah

Ntem, ‘ndifiok̄’ iwọrọke suk̄ owo ndidiòñò ke ñkpọ ñm̄ē owo odu. Nabal emi ekehide ndisime ama òdiòñò enyiñ David, edi osuk̄ afiak obup̄ ete: “David edi anie?” Ikọ esie ọkọwọrọ ke imọ idaha David ke ñkpọ. (1Sa 25:9-11; men 2Sa 8:13 domo.) Kpasuk̄ ntre, Pharaoh ọkòdòhò Moses ete: “Jehovah edi anie, eke ñkpokopde uyo esie nnyūñ nyak Israel ẹnyọñọ? Mfiokke Jehovah ndomo esisit̄, akan oro, ndiyakke Israel ẹnyọñọ.” (Ex 5:1, 2) Ikọ Pharaoh ọkọwọrọ ke imọ idiòñòke Jehovah nte ata Abasi, ye nte ke Jehovah inyeneke odudu nditeme edidem Egypt se enye akpanamde. Enye ikonyūñ idiòñòke ke Jehovah enyene odudu ndinam uduak̄ Esie emi Moses ye Aaron ẹketiñde. Edi idahaemi, Pharaoh ye kpukpru nditọ Egypt, ye nditọ Israel, ẹyeneñede ẹdiòñò Owo emi ekerede Jehovah. Nte Jehovah eketiñde ọnọ Moses, mme owo ẹdidiò-ñò emi ke ini Abasi anamde se enye akadua-ke abañā nditọ Israel, anyañade mmọ, onyūñ ọnọde mmọ Isọñ Uñwọñọ, man osu se enye ọkọñwọñọ-de ọnọ mme ete-ete mmọ. Edinyūñ idi nte Abasi ọkòdòhòde ete: “Mbufo ẹyefiok̄ ẹte ke ami ndi Jehovah Abasi mbufo.”—Ex 6:4-8.